

власності, передбачені главою 29 ЦК України на практиці не можуть бути застосованими для захисту права інтелектуальної власності. З урахуванням цієї обставини ст. 432 ЦК України встановлені спеціальні засади та способи захисту права інтелектуальної власності, котрі, до того ж мають помітне публічно-правове забарвлення.

Таким чином, можна зробити висновок, що згідно з сучасною вітчизняною концепцією у цій галузі право інтелектуальної власності фактично не розглядається як особливий різновид права власності, а швидше є юридичною фікцією, «віртуальним» варіантом квазі-речових прав на специфічний об'єкт – результати інтелектуальної, творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Еременко В. Содержание и природа исключительных прав (интеллектуальной собственности) // Интеллектуальная собственность. – 2000. – № 4. – С. 29.
2. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: Монографія. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – С. 134.
3. Сіренко І. Юридична природа прав на об'єкти інтелектуальної власності// Українське право.– К.: Українська правнича фундація, 1997.– Число 3.– С.133..
4. Кухар В.І., Афанасьєв В.В., Жуков В.І. Юридична природа права інтелектуальної власності: врахування при вирішенні спорів // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 3. – С. 184-185.

Єрмоленко Володимир Михайлович,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. академіка В.З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування
України*

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІТ ПРАВА

Сучасні інформаційні технології щільно увійшли в наше життя, починаючи зі сфери дрібного побуту і закінчуючи глобальними суспільно-політичними явищами. Тому цілком логічною виглядає пропозиція Президента України, який новим трендом розвитку держави обрав реалізацію грандіозної інформаційно-комунікаційної стратегії управління країною через смартфон, яка так і називається «Країна в смартфоні», про що сповіщається на сторінках ЗМІ [1, с. 16]. На жаль, на фоні таких грандіозних задач губляться об'єктивні висновки науковців про початковий рівень нормативно-правового забезпечення сфери ІТ в Україні, який має і надає можливість лише

доганяти розвинуті правові порядки, а не відігравати роль лідера. На сьогодні немає навіть натяків на формування єдиного, концептуально нового, системного, всеохоплюючого правового механізму, за допомогою якого можна було б комплексно забезпечити динаміку суспільних відносин, спричинену бурхливим розвитком сфери ІТ [2, с. 30]. Зазначене становище зумовлює необхідність зміни векторів юридичної науки в бік проблем правового опосередкування інформаційних технологій.

На фоні приділення явно недостатньої уваги науковців сфері формування ІТ права, залишається не вирішеною низка питань суто методологічного характеру, принциповим серед яких є визначення місця ІТ права в системі національного права.

Науковці вказують на паралельне використання в сучасній юридичній літературі понять ІТ-права, Інтернет-права, інформаційного права [3, с. 18], які переважно подаються як однопорядкові, а також назви «право інформаційних технологій», застосовуваної як аналог ІТ права [4, с. 180]. Однак назва «право інформаційних технологій» є некоректною, адже останні не можуть мати жодних прав. Втім подібна логічна похибка властива й іншим галузям права, наприклад, коли замість назви «екологічне право» застосовують «право навколишнього природного середовища» або «право довкілля». Адже ні інформаційні технології, ні навколишнє природне середовище, як і довкілля, носієм прав не можуть бути апіорі. Тому об'єктивно відповіднішою є назва «ІТ право» або «інформаційно-технологічне право».

Сьогодні все впевненіше обстоюється позиція визнання за ІТ правом галузевого рівня [4, с. 184; 5, с. 58]. Однак така пропозиція суперечить сучасному загальнотеоретичному висновку, що галузі права формуються шляхом виокремлення (з однієї або з декількох галузей) та переродження. Переродження галузі – це шлях появи нової галузі на основі поглинання та трансформації існуючої галузі з доповненням значним масивом нових норм. Виокремлення та переродження галузі може відбуватися на основі нових суспільних відносин або на основі актуалізації існуючих [6, с. 15]. Поява ІТ права як окремої галузі не відповідає жодному з наведених напрямів виникнення і формування галузей права. Звідси впливає можливість претендування лише на значно нижчий ієрархічний рівень в системі права, що передбачає наявність певної галузі права, складовою якого є ІТ – право.

Насамперед, слід зупинитись на предметі правового регулювання ІТ - права, який має становити відповідний пласт однорідних суспільних відносин. Вплив предмету, як головного критерію галузетворення,

безсумнівний, адже навіть назва певного системного нормативного утворення (галузі або її структурної складової), як правило, походить від назви відносин, що формують її предмет. Тому цілком логічно зазначені відносини об'єднати під загальною назвою «інформаційно-технологічні відносини» як похідні від англійського терміну «information technology» (IT), під якими розуміються технології, що включають розробку, обслуговування та використання комп'ютерних систем, програмного забезпечення і мереж для обробки та розповсюдження даних [7]. У більш поглибленому безпосередньо технічному сприйнятті інформаційні технології зводяться до технологій розробки програмного забезпечення для: 1) вбудованих пристроїв (embedded) – медичних апаратів, спортивного спорядження тощо); 2) носимих пристроїв (wearables) – розумних годинників, фітнес-браслетів тощо); 3) мобільних веб-додатків (applications) – для таких операційних систем, як iOS, Android, Windows etc; 4) настільних персональних комп'ютерів; 5) проектів зі сфери «Інтернету речей», які передбачають тісну взаємодію між пристроями, наприклад, концепції «розумного будинку» [8]. У підсумку інформаційні технології слід розглядати у руслі розробки програмного забезпечення різноманітних комп'ютерних систем. Зазначений концепт переноситься і на сферу IT права, але програмне забезпечення – це безпосередньо цифрові технології, які є лише видовим проявом родового поняття інформаційних технологій.

При цьому не можна оминати факт належності інформаційних технологій до структури інформаційного права, доктрина якого розглядає їх як сукупність засобів обробки інформації [9, с. 25, 242] або в ширшому розумінні – збору, зберігання, обробки і поширення інформації [10]. У такому значенні однорідні відносини збору, зберігання, обробки і поширення інформації претендують на роль інституту IT – права у складі сучасного інформаційного права. У свою чергу, Інтернет право набуває рис субінституту IT – права.

Слід підкреслити, що зазначена ієрархічна внутрігалузева трансмісія характерна саме для сучасного стану системи права, з розвитком якої IT – право вірогідніше за все виділиться у окрему галузь. Адже ще порівняно зовсім недавно навіть родоначальники інформаційного права не вбачали можливості його розгляду в ранзі галузі права на фоні існування інформаційного законодавства [11, с. 16]. Стрімкий розвиток інформаційних відносин відкинув цей висновок у історичне минуле. Аналогічна доля чекає й на IT – право, адже бурхливий сплеск інформаційно-технологічних відносин відбувається навіть не в арифметичній, а в геометричній прогресії.

За переконанням О. Сімсон, фактично з розвитком інформаційних технологій межі й відмінності між ІТ- та інформаційним правом стиратимуться [5, с. 59]. Це досить оптимістичний прогноз, який має об'єктивні підстави для існування, але повне стирання граней між зазначеними правовими сферами можливе лише у разі повної заміни діяльності людини штучним інтелектом, що мало ймовірно з огляду на потенційні загрози, які моделюються в закордонних блокбастерах. А поки що слід виходити з предмету сучасного інформаційного права, яким визнається комплекс відносин, пов'язаних з формуванням інформаційних ресурсів, створенням і використанням технологій їх обробки і застосування, забезпеченням їх комунікації в системах і мережах [9, с. 25]. Як наслідок, відносини зі створення і використання технологій обробки і застосування інформаційних ресурсів, які становлять предмет ІТ – права, є секторально вужчими і входять до предмету інформаційного права. Інша річ, що сучасне інформаційне право штучно обмежене публічно-правовою сферою на фоні існування рівнозначного органічного пласту приватно-правових відносин, об'єктом яких є інформація у різних її проявах. Саме ці відносини в недалекому майбутньому може повністю увібрати в себе ІТ – право.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соснін О. Управління сучасною державою: роль цифрових технологій. Юридичний вісник України. 2020. № 20–21 (22 травня – 4 червня 2020 року). С. 3.
2. Стефанчук Р. Інформаційні технології та право: quo vadis? Право України. 2018. № 1. С. 30–50.
3. Харитонов Є., Харитонova О. Сутність ІТ-права: пошук парадигми. Право України. 2018. № 1. С. 18–29.
4. Сімсон О.Е. ІТ-право V. Інформаційного права: на зламі епох. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 180–187.
5. Сімсон О. ІТ-право з позицій теорії та практики, підходи до вивчення і викладання. Право України. 2018. № 1. С. 51–62.
6. Мураховська Т.Є. Формування важливих галузей у системі права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 19 с.
7. Information technology. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/information%20technology> (дата звернення: 04.06.2020).
8. Вступ до технологій, або ІТ для початківців. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-for-beginners/> (дата звернення: 03.06.2020).
9. Бачило И.Л. Информационное право: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2011. 522 с.
10. Що таке інформаційні технології. URL: <http://apeps.kpi.ua/shcho-take->

informatiini-technologii/en (дата звернення: 03.06.2020).

11. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления: теоретические проблемы: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; ВНИИ СЗ Мин. юстиции СССР. Москва, 1975. 26 с.

Сафончик Оксана Іванівна

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сфера шлюбних правовідносин у встановленні кожною державою в межах своєї юрисдикції власних правил регулювання однакових правовідносин є унікальною. Правові наслідки припинення шлюбних правовідносин складаються з припинення надалі особистих і майнових правовідносин, що існували між подружжям під час шлюбу, а також між іншими особами, які перебували в шлюбних правовідносинах. При цьому одні правовідносини припиняються одразу після припинення шлюбу, інші можуть бути збережені або за бажанням осіб, які перебувають у шлюбних правовідносинах (наприклад, збереження шлюбного прізвища – ст. 113 СК України [4, 7]; виплата компенсації особі за розірвання шлюбу з ініціативи іншої особи відповідно до шлюбного договору – ст. 99 СК України), або внаслідок прямого встановлення закону.

Незважаючи на неабияке значення правових наслідків припинення шлюбних правовідносин, їх класифікація в цивілістичній літературі не наводилась.

У зв'язку з цим на підставі проведеного дослідження пропонується така класифікація правових наслідків припинення шлюбних правовідносин з визначенням відповідних критеріїв для поділу, зокрема [5, с. 1310]:

1) У залежності від виду правовідносин, на які вони впливають, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин майнового характеру; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин немайнового характеру.

При цьому слід зауважити, що реалізація особистих немайнових прав однією з осіб, яка перебуває в шлюбних правовідносинах, можлива лише за погодженням своїх дій з іншою особою, яка перебуває з нею в шлюбних правовідносинах (зокрема, у шлюбі, фактичних шлюбних відносинах), і